

БУХОРО ТАРИХИ МАСАЛАЛАРИ

(Энг кадимги замонлардан хозиргача)

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

ТАРИХ ВА МАДАНИЙ МЕРОС ФАКУЛЬТЕТИ

БУХОРО ТАРИХИ КАФЕДРАСИ

БУХОРО ТАРИХИ МАСАЛАЛАРИ

(энг қадимги замонлардан ҳозиргача)

мавзусидаги Республика илмий-амалий (онлайн) конференция

МАТЕРИАЛАРИ

Бухоро – 2021

ЎЗБЕКИСТОН ИЛМИЙ ТАРИХИЙ МАТБУОТДА БУХОРО ТАРИХИ МАСАЛАЛАРИ

(Ўзбекистон тарихи журнали асосида)

*Утаева Ф.Х.- БухДУ, Бухоро тарих
кафедраси катта ўқитувчиси*

Мустақиллик йилларида даврий матбуот талқинида Бухоро тарихи масалалари кенг ёритила бошлади. Маҳаллий архив маълумотлари ўрганилишига алоҳида эътибор қаратилди. Марказий Осиё халқлари тарихининг бир бўлаги ҳисобланган хонликлар даври тарихи Ўзбекистон тарихи илмий матбуотида кенг ёритилган. Жумладан; “XIX- XX аср бошларида хориж тарихшунослигида Бухоро амирлиги иқтисоди ва бошқарув тизими”, “XX асрнинг 20-йилларида Ўзбекистонда тарих фани”, “Бухорои шариф юлдузи Озарбайжон тарихи миллий музейи коллекциясида”, “Бухоро амирлигида зарб қилинган пуллар”, “Россия сиёсати ва Бухоро амирлигининг молияси ҳақида” ва бошқа мақолалар чоп этилган.

Бухоро амирлигининг бошқарув масалалари, иқтисодий - ижтимоий аҳволи, XX аср тарихига бағишланган асарлар хориж тадқиқотларида алоҳида эътибордаги масала бўлиб келган.

З.Ҳалилованинг Ўзбекистон тарихи журналида “XIX - XX аср бошларида хориж тарихшунослигида Бухоро амирлиги иқтисоди, бошқарув тизими” ҳақидаги мақоласи чоп этилган. Мақолада таъкидланишича, инглиз-америка тарихшунослигида тадқиқотчилар муоммони ёритишда асосан, рус шарқшуносларининг асарларидан, шунингдек, Марказий Осиёга келган саёҳатчиларнинг эсдаликлари, таассуротлари битилган манбалардан ҳам кенг фойдаланганлар. Жумладан: 1824-1825 йилларда Окс дарёси буйида уюштирилган Муркрофт саёҳати, 1832 йилда Бёрнс, 1838-1839 йилларда Вудъ ва доктор Лорднинг Амударёнинг юқори томонларига инглиз разветкаси ташкил этиши, 1840 йилларда Тошқўрғонда инглиз офицерлари Бёрслем ва Старт, Стоддарт ва Конноли, 1845 йилда Феррье саёҳатлари асосида Бухоро амирлиги ўрганила бошланганлиги ва яна шу таъкидланадики, XX-XXI асрда яратилган хориж адабиётлари ҳам таҳлил қилинган. Европа ва Америкадаги илмий тадқиқот институти амирлик тарихига оид тадқиқотларидан: Юрий Брегелнинг манғитлар тарихи ҳақида, Адиб Холиднинг “мусулмонлар ижтимоий ҳаётида жадидчилик”, манғитларнинг кенагаслар билан келишмовчиликлари баён этилган¹.

С. Қосимованинг Ўзбекистон тарихи журналида Озарбайжон миллий тарихий музейи тўпламидаги “Ситораи Бухорои Шариф” нишони ҳақидаги мақоласида келтирилишича; Ситораи Бухорои Шариф нишони

¹ З.Ҳалилова “XIX- XX аср бошларида хориж тарихшунослигида Бухоро амирлиги иқтисоди, бошқарув тизими // Ўзбекистон тарихи 2012 йил, 1-сон, 36-40 бет

орден сифатида 1893 йилда амир Абдулахадхон томонидан 150 дан ортик нишонлар император оиласи аъзоларидан тортиб газета мухбирларигача мукофатлангандан сўнг бу нишон машхур бўлган. Бухорои Шарифнинг олий даражаси билан рус императори Александр III мукофатланган. Бухоронинг бу нишонлари Эрмитаж, Россия Давлат тарихий музейида сақланади. Озарбайжон миллий тарихий музейи тўпламида бу нишон б-даражали орден эканлиги тахмин қилинган. Озарбайжон нефт саноатининг асосчиси Гаджи Зайналобидин ҳам шу нишон билан мукофотланган. Озарбайжон миллий музейида сақланаётган Бухорои шарифнинг б-даражали кўкрак нишонининг умумий оғирлиги 52,2 гр диаметри 9 мм бўлиб кумушдан ишланган.¹

Т. Нуриддиновнинг Ўзбекистон тарихи журналида “БХСР нинг Германия билан иқтисодий ҳамкорлиги тарихига доир” мақоласида таъкидланишича; биринчи жаҳон уруши, айниқса, 1918 йилда Россияда бошланган фуқаролар уруши анаънавий Бухоро-Россия савдо муносабатларини издан чиқарди. Россиядан Бухорога келтириладиган саноат маҳсулотлари миқдори камайди. Бухоро савдо капитали афғон-ҳинд бозорига чиқди. 1921 йилда Бухородаги болшевиклар режими кўчайиши натижасида мамлакатда халқ хўжалигини ташкил қилувчи қишлоқ хўжалигида пахта майдони қисқарди. Оғир иқтисодий аҳволдан чиқиш учун Европа бозорига чиқди, биринчи навбатда Германия билан иқтисодий маданий алоқани йўлга қўйди.² Мақолада Берлиндаги 5 қаватли бинода Бухоро тижорат уйи ташкил этилганлиги қайд этилган.

Вали Қаюмхон Ўзбекистон адабиёти ва санъати газетасидаги мақоласида, Германия пойтахтида Бухоро меҳмонхонаси бўлганлиги ҳақида маълумот берган.³ Бухорода етиштирилган ипак, пахта, қорақўл маҳсулотлари немис ишбилармонларни диққатини тортган. Америкалик дипломат ҳақида ҳам маълумотлар берилган. Жумладан: Бухоро иқтисоди, молия бошқаруви ва амирликда зарб қилинган пуллар ҳақида америкалик дипломат Е.Скайлер Бухорога сафари чоғида олтин тиллалар тасъвирланган коллекцияни қўлга киритган ва уни Британия музейига тақдим этган. Бухорога Эрон, Ҳиндистон ва Хитой ўлкаларидан олтин, кумуш пул, товар ёки қўйма холида келтирилган. Умуман, амирликда кумуш тангалар 1905 йилгача, олтин тангалар 1913 йилгача мис пуллар 1917 йилгача зарб қилинган. 1918-1923- йилларда қиймати 50,100,200,500,1000,5000,10000 тангага тенг бўлган қоғоз пуллар босиб чиқарилган. Ўзбекистон тарихи илмий матбуотида Бухоро амирлиги

¹ С.Қосимованинг Озарбайжон миллий тарихий музейи тўпламидаги “Ситораи Бухорои Шариф” // Ўзбекистон тарихи 2009йил, 4-сон

² Т.Нуриддиновнинг “БХСР нинг Германия билан иқтисодий ҳамкорлиги тарихига доир” // Ўзбекистон тарихи 2010йил, 2-сон

³ Вали Қаюмхон .Қийратилган қисматлар.// Ўзбекистон адабиёти ва санъати, 1992 йил 24 апрел.

иқтисоди, молиявий аҳволи, савдо ва маданий алоқалари ҳақида илмий маълумотлар кенг ёритилган.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

21. Boltayev, Bobir Baxtiyorovich. "BUXOROLIK MINIATURACHIRASSOM SADRIDDIN ROCHCHAYEV IJODIGA BIR NAZAR." *Scientific progress* 1.6 (2021): 998-1004.

22. Rajabov, Oybek Iskandarovich. "BUXORODAGI AYRIM MUQADDAS QADAMJO-QAL'ALAR XUSUSIDA." *Scientific progress* 1.6 (2021): 1162-1168.

23. Умаров, Б. Б. "НА КИСЛЯКОВ ТАДҚИҚОТЛАРИДА ЖАНУБИЙ ТОЖИКИСТОН ЭТНИК ТАРИХИ." *Scientific progress* 1.6 (2021): 1005-1009.

24. Тўраева, Г. Б., Ўтаева, Ф. Х., & Жумаева, Н. А. (2021). ОА СУХАРЕВА ТАДҚИҚОТЛАРИДА БУХОРО ТАРИХИ ВА ЭТНОГРАФИЯСИНИНГ ЎРГАНИЛИШИ. *Scientific progress*, 1(6), 1010-1018.

25. Bakhthiyorovich, Boltaev Bobir. "Excerpts from the life of the bukharian artist." *Middle European Scientific Bulletin* 12 (2021): 160-165.

26. Ochilov, A. T. "DATING OF THE ZAMANBABA CULTURE: ASSED ON ARCHAEOLOGICAL SOURCES." *Theoretical & Applied Science* 12 (2019): 589-591.

27. Mubinov, M. A. "Diplomacy of the eastern states and central asian khanates in the struggle for independence." *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY* 2.5 (2021): 26-31.

28. Maksud, Beshimov. "Markets of Bukhara." *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY* 2.5 (2021): 18-21.

29. Sharopov, Dilshod Ravshan O'G'Li. "ABDURAZZOQ SAMARQANDIYNING "MATLAI SA'DAYN VA MAJMAI BAHRAYN" ASARINING O'RGANILISH TARIXI." *Scientific progress* 2.1 (2021): 358-361.

30. Очилов, Алишер Тўлис Ўғли. "БУХОРО ВОҲАСИ ШАКЛЛАНИШИДА ЗАРАФШОН ДАРЁСИНИНГ ЎРНИ ВА ВОҲА ТАРИХИЙ ГЕОГРАФИЯСИГА ДОИР АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР." *Scientific progress* 1.6 (2021): 933-938 Murodova, Dilrabo Shomurodovna, and Feruza Xolmamatovna O'tayeva. "TF Gelax tadqiqotlarida Buxoro shahri mudofaa tizimining organilishi." *The Fifth International Conference on History and Political Sciences*. 2015.

31. Turaevich, Halimov Talat. "From the history of economic relations between central asia and india (XV-XVII centuries)." *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY* 2.5 (2021): 22-25.

32. OCHILOV, Alisher. "JEWELRYC TRADITION IS A SOURCE OF STUDY OF BUKHARA HISTORY." *Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi* 1.1: 105-116.

33. Бобожонова, Феруза Хаятовна. "БУХОРО МАДРАСАЛАРИ МАЪНАВИЯТ ДУРДОНАСИ." *Scientific progress* 2.1 (2021): 362-366.
34. Муродова, Дилрабо Шомуродовна. "ИККИНЧИ ЖАҲОН УРУШИ ЙИЛЛАРИДА БУХОРОДА ИЛМ ВА ФАН (БУХОРО ПЕДАГОГИКА ИНСТИТУТИ МИСОЛИДА)." *Scientific progress* 2.1 (2021): 660-664.
35. Ochilov Alisher. "The Role of Zamanbaba Culture in The Social and Economic History of Bukhara Oasis During Bronze Age." *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY* 2.4 (2021): 42-47.
36. JAMOLOVA, DILNOZA MUYIDDINOVNA. "THE END OF THE EMIRATE OF BUKHARA: THE END OF THE POLITICAL STRUGGLE BETWEEN THE JADIDS AND THE ULEMA." *International Journal of Philosophical Studies and Social Sciences* 1.1 (2021).
37. Jamolova, D. M. "Traveling to Modernity: Perception of Modernity of the Central Asian Muslims in the early 20th century." *International Journal of Psychosocial Rehabilitation* 9.24 (2020): 4202-4207.
38. Темиров Ф., Исломов Д. САДРИДДИН АЙНИЙ–ЗАМОНДОШИ ФИТРАТ ҲАҚИДА //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 1. – С. 1349-1354.
39. Темиров Ф., Халикова Н. БУХОРО АМИРЛИГИДА ТАШҚИ СИЁСАТ ВА ДИПЛОМАТИЯНИНГ РИВОЖЛАНИШИ ТАРИХИДАН //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 1. – С. 1276-1282.
40. Темиров Ф., Умаров Б. БУХОРО АМИРЛИКДА ОИЛА, НИКОҲ ВА МЕРОС ҲУҚУҚИНИНГ АМАЛДА ҚЎЛЛАНИШИ //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 1. – С. 1201-1207.

ТАВСИФИ МАЪСАЛАХОИ ЭТНИКИ ВА ФАРҲАНГИИ ВОҲАИ БУХОРО ДАР ТАЪРИХИ БУХОРОИ НАРШАХИ

*Ғайбуллоева Мохира Абдукаюмовна –
номзади илмҳои таърих, дотсент
Донишгоҳи Давлатии Хуҷанд
ба номи академик Бобоҷон
Ғафуров*

Бухоро ва сарзамини атрофи он аз замони бадим макони эронӣ будааст. Дар ин ҷо халқу ҷабилҳои гуногуни эронӣ зиндагӣ мекарданд. Аммо дар асри 5-6 ба сарзамин сар даровардани ҷабилҳои туркӣ сар мешавад. Аз нимаи дуюми асри 8 сар карда арабӣ ба забти Тоҷикзамини Шарқ оғоз мекунад ва минбаъд байни этникии вилояти Бухоро ва дигар вилоятҳои таърихии Осиё миёна дохил мешаванд.¹

¹ Абӯбақри Муҳаммад ибни Жаъфар Наршахӣ. Таърихи Бухоро //Таҳияи матн Ғолиб Ғоибов, Кароматулло Олимов, Нурмуҳаммади Амиршоҳӣ.- Душанбе, 2012.-С.25

Рахманов Умиджон. Бухоронинг buyuk farzandi abdulxoliq g'ijduvoniyy va uning xo'jagon tariqatining paydo bo'lishi va tasavvufiy g'oyalari.....	177
Темирова Гулирухсор. Бухоро амирлигида ёзма ҳужжатларнинг шаклланиши. ҳукмдорлар ва давлат амалдорларининг кутубхона-архивлари ва уларнинг тадқиқ қилиниши.....	180
Утаева Ф.Х. Ўзбекистон илмий тарихий матбуотда Бухоро тарихи масалалари.....	186
Ғайбуллоева Моҳира. Тавсифи маъсалаҳои этники ва фарҳангии воҳаи бухоро дар таърихи Бухорои Наршаҳи	189
Олимов Қозимжон. “Shohnoma” ning sirli ahamiyati	194
Мирзаев Насриддин. Абу Абдуллоҳ Зоҳид Бухорийнинг “Маҳосин ал-ислом ва шароеъ ал-ислом” асари хусусида	196
Rajabova Dilnoza, Atoyev Muhammadjon. Sadri Ziyoning “Tazkori ash'or” asarida Buxoro amiri Sayyid Abdulahadxonga berilgan ta'rif.....	199
Ahmadov Ahmadjon. “Tuhfai ahli Buxoro” asarida Afg'oniston.....	201
Отабек Баҳриев. “Саҳиҳул Бухорий” асарининг тўлиқ номи	203
Sa'dullayeva Shahlo. “Lison ut-tayr” dostonida Naqshbandiya tariqati g'oyalarning ifodalanishi.....	207
Абдукаримов Жамолиддин. Муҳаммад Ҳакимхоннинг “Мунтахаб ат-таворих” асарида Бухоро-афғон муносибатларига оид маълумотлар.....	210
Амонов М.У. Миён Фазл Аҳмад ва унинг “Рисолаи шариф” асари.....	214
Мирзаев Авазбек. «Бобурнома» асарида Бухоро тарихини ёритилиши ...	217

4-ШЎЪБА. “БУХОРИЙ”ЛАРНИНГ ИЛМИЙ, ТАРИХИЙ ВА АДАБИЙ МЕРОСИ, УЛАРНИНГ ЖАҲОН ИЛМ-ФАН ВА МАДАНИЯТИГА ҚЎШГАН ҲИССАСИ; БУХОРО ЖАДИДЛАРИНИНГ ИЖТИМОИЙ-СИЁСИЙ ФАОЛИЯТИ ВА ИЛМИЙ (МАЪРИФАТПАРВАРЛАР, ТАРАҚҚИЙПАРВАРЛАР) МЕРОСИНИ ЎРГАНИШ..... 220

Аслонова А.А., Ахматов А. ЁШЛАРНИНГ КАМОЛ ТОПИШИДА МИЛЛИЙ МАКТАБЛАР МАСАЛАСИ.....	220
Санъатжон Ражабов. ПЎЛАТ СОЛИЕВ ТАДҚИҚОТЛАРИДА БУХОРО ТАРИХИ МАСАЛАЛАРИНИНГ ЁРИТИЛИШИ	222
Фаррух Темиров. САДРИДДИН АЙНИЙ ВА УНИНГ “ТАҲСИБ УС – СИБЁН” АСАРИ ҲАҚИДА.....	225
Темиров Ф.У. САДРИДДИН АЙНИЙНИНГ ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ ТЎҒРИСДАГИ ҚАРАШЛАРИ МА ЖАДИД МАКТАБЛАРИДАГИ ФАОЛИЯТИ.....	231
Мирсоатова Сайёра, Масобирова Химоят. БУХОРО ВОҲАСИНИНГ ИБТИДОИЙ ТАРИХИНИ ЎРГАНИЛИШИДА ЯҲЁ ҒУЛОМОВНИНГ РОЛИ	236
Шоназаров Абдувоси. “САҲИҲУЛ БУХОРИЙ”НИНГ РОВИЙЛАРИДАН БИРИ.....	241

**BUXORO DAVLAT
UNIVERSITETI**